

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ІV РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

О.Ю.Руда

Анотація. В статті розглядаються особливості екологічної освіти студентів різних факультетів у вищих медичних навчальних закладах під час викладання медичної біології

Ключові слова. Екологічна освіта, вища медична освіта, медична біологія

Аннотация. В статье рассматриваются особенности экологического образования студентов разных факультетов высших медицинских учебных заведений во время преподавания медицинской биологии

Ключевые слова. Экологическое образование, высшее медицинское образование, медицинская биология

Summary. In the article we discuss on the features of ecological education during mastering medical biology by students at different faculties of the higher medical educational establishment

Key words. Ecological education, higher medical education, medical biology

Одним із ефективних шляхів виходу з екологічної кризи сьогодні може бути не лише технічне переоснащення суспільства, а й розробки та запровадження значної кількості соціальних програм, зокрема перебудова освіти відповідно до нових вимог суспільства, його потреб, менталітету, і вироблення моральних принципів, тобто те, що має забезпечити стан коеволюції природи і суспільства. Тому екологізація свідомості особистості є однією із важливих умов оптимізації взаємодії суспільства і природи та може сприяти регуляції діяльності людини в навколишньому середовищі. Загострення проблем взаємодії суспільства і природи ставить нові завдання перед сучасною освітою щодо формування у підростаючого покоління відповідального ставлення до навколишнього природного середовища.

Проведення дослідження ґрунтувалося на критичному аналізі науково-педагогічної та спеціальної літератури з проблем педагогічної, біолого-екологічної та професійної освіти, вивченні документації вищих медичних навчальних закладів ІV рівня акредитації, теоретичному аналізі й синтезі отриманої інформації. На підставі аналізу літературних джерел і практичного досвіду професійної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів ІV рівня акредитації виявлено суперечності між сучасними суспільними вимогами до екологічної освіти студентів медичних університетів та недостатнього системного аналізу роботи з метою їх реалізації у навчальному процесі; вимогами щодо організації екологічної освіти при викладанні природничо-наукових дисциплін, зокрема медичної біології, у вищих медичних навчальних закладах та обмеженою кількістю методичного забезпечення з метою їх впровадження у навчальний процес під час фахової підготовки майбутнього лікаря.

Визначені суперечності зумовили актуальність обраної теми дослідження й зумовили формулювання цілей статті, зокрема, дослідити закономірності екологічної освіти у медичних університетах, з'ясувати проблеми її реалізації у фаховій підготовці майбутнього лікаря у процесі викладання медичної біології.

Оскільки екологічна освіта є рефлексивним процесом, то вимагає співучасті в ньому в якості суб'єктів педагога і студента та навколишнього світу загалом. Проте для розв'язання основних задач екологічної освіти необхідно попередньо подолати певні труднощі у викладанні навчальної дисципліни. Зокрема, різні види образності у студентів (візуальна, аудіальна, кінестична). Крім того, один із принципів навчання повинен полягати в особистісному підході, заснованому на тому, що кожен студент працює і успішно спілкується з оточуючими на тому рівні, який йому посильний за віком, інтересами, життєвим досвідом, типом реакції, пам'яті тощо. А. Мудрик у своєму дослідженні розкриває різницю між диференційованим, індивідуальним та особистісним підходом. Так, диференційований підхід передбачає врахування та використання у процесі навчання особливостей, характерних для реальних груп (актив, пасив, «важкі діти»), індивідуальний – характеризується врахуванням особливостей, властивих конкретній особистості. Особистісний підхід передбачає ставлення до кожної людини як до самостійної цінності, особистості [1].

Особистісно орієнтовані виховні технології однаковою мірою звернені до вихованця й до вихователя, їхніх особливостей і схильностей. Вихователь має щоразу ніби заново будувати свої

стосунки з вихованцем, особистісний момент утворює центр таких технологій [2,3]. Особистість є складовою соціуму, яка здатна самостійно обирати життєвий напрямок, у тому числі професійний, отже це індивід з певним набором специфічних рис, серед яких науковці вирізняють, зокрема, індивідуальність, творчість, самостійність, здатність до психосоціального пристосування, необхідність і сміливість відрізнятись від інших.

Крім того, сучасна екологія як галузь освіти є яскравим прикладом міждисциплінарного комплексного наукового напряму, оскільки належить до наук, які виникли на стику багатьох навчальних дисциплін. Вона акумулює в собі глобальність завдань та багатомірність форм інтеграції методів і спрямувань наукового пошуку. Одним із засобів для досягнення інтеграції знань у змісті й формах навчання є злиття в одній навчальній дисципліні (курсі, темі) елементів різних навчальних предметів шляхом широкого міждисциплінарного підходу, що сприяє формуванню у студентів цілісних знань.

Інтегративність в освіті розглядається як всезагальний принцип розвитку суспільства, науки, техніки, освіти, що забезпечує міждисциплінарну комплексність, узагальненість, концентрованість знань, методів і засобів пізнання, вивчення педагогічних явищ і процесів, новоутворень в освітніх структурах і залежить від того, у якому типі навчального закладу вона здійснюється [4-6].

Сучасна екологічна освіта не може бути сконцентрована в межах однієї, або навіть декількох навчальних дисциплін, з причин їх надзвичайної різноманітності за своїми характером та змістом. Саме тому педагоги наголошують на комплексному характері висвітлення проблем екологічної освіти, основою якого є міждисциплінарні зв'язки. За таких умов кожна навчальна дисципліна загальноосвітнього, природничо-наукового та професійно-орієнтованого циклів відіграє свою специфічну роль у формуванні екологічної компетентності майбутніх медичних фахівців. Комплексний характер екологічної освіти вимагає визначення місця та функцій кожної навчальної дисципліни в її системі, виділення міжпредметних зв'язків, в тому числі між навчальними дисциплінами різних циклів, які обумовлюють інтеграцію екологічних знань.

Результати аналізу педагогічної літератури дозволяють виокремити певні тематичні напрями використання міжпредметних зв'язків серед біологічних дисциплін, зокрема – основні компоненти навколишнього природного середовища та їх взаємодія; взаємовплив та взаємодія між різними складовими навколишнього природного середовища, базовими компонентами суспільства та основні напрями їх оптимізації; вплив навколишнього природного середовища та життєдіяльності людства на генофонд та здоров'я людей.

Проте, з проблемою інтеграції знань та вмінь пов'язана також і проблема формування цілісної особистості медичного спеціаліста, яка безпосередньо стосується також і організації процесу навчання. Освіта як репродуктивна структура суспільства визначає особливості навчального процесу у вищих медичних навчальних закладах. Тому, розглядаючи педагогічні аспекти інтеграції біологічних та екологічних знань, не можна обминути аспекта гуманізації навчального процесу.

Освітні цілі інтеграції знань біологічних дисциплін спрямовані на формування цілісної системи знань, картини світу, отже – наукового світогляду. Впровадження інтегративних процесів у навчально-виховний процес вищих медичних навчальних закладів сприяє розв'язанню певних методологічних питань. Систематичність і логічна послідовність при вивченні теоретичних і професійно-орієнтованих дисциплін важлива для досягнення цілей міждисциплінарної інтеграції [7].

Отже, екологічна освіта, на наш погляд, являє собою складну категорію, яку неможливо розглядати ізольовано. Вона тісно пов'язана із іншими предметними видами мислення, зокрема біологічним, хімічним тощо. Для підтвердження цього можна навести вираз Л.Кожуховського, який наголошує на врахуванні результатів досягнень різних наук в екологічній освіті. «Надгалузевий характер знання про середовище вимагає його систематизації й інтеграції... тут варто відзначити, що введення в навчальні програми матеріалів, що стосуються природного середовища, але які не враховують міжпредметних зв'язків, веде до запам'ятовування студентами не зв'язаних між собою відомостей і не може сформувати мислення екологічними категоріями, тобто багатобічного, цілісного й орієнтованого на перспективу розуміння всіх наслідків для навколишнього середовища й господарства, дій людей, ... котрі призводять до екологічної кризи» [8].

В Національному медичному університеті імені О.О.Богомольця з метою підготовки майбутніх медичних спеціалістів на лікувальних та медико-психологічному факультетах викладається дисципліна «Медична біологія» протягом першого курсу навчання.

Кінцевими цілями навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми і освітньо-кваліфікаційної характеристики є формування умінь визначати сутність і механізми розвитку хвороб, які виникають внаслідок антропогенних змін у навколишньому середовищі; визначати прояви дії

**Матеріали конференції
(II Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю “Хімічна та екологічна освіта:
стан і перспективи розвитку”)**

загальнобіологічних законів у ході онтогенезу людини; пояснювати закономірності проявів життєдіяльності людського організму на молекулярно-біологічному та клітинному рівнях; пояснювати сутність та механізми прояву у фенотипі спадкових хвороб людини та робити попередній висновок щодо наявності паразитарних інвазій людини та визначати заходи профілактики захворювань [9].

Медична освіта здійснюється на основі тих самих принципів неперервності та системності, характерних для екологічної освіти. Зміст медичної освіти безпосередньо пов'язаний із змістом екологічної освіти за рахунок того, що вони розглядають дві сторони процесу взаємин суспільства і природи та їхній взаємний вплив. Інтеграція екологічної і медичної освіти здійснюється на рівні постановки їхніх цілей і задач, змісту і принципів, що визначають основи її конструювання, оскільки функціонування й розвиток системи «природа-суспільство» характеризується такими ознаками, як вплив природи на суспільство, людина при цьому розглядається як частина природи; вплив суспільства на природу, тобто антропогенно-технічне навантаження на природу та зворотна реакція природи на вплив суспільства, яка відображається у зміні умов існування людей.

Кінцева мета навчальної дисципліни «Медична біологія» досягається завдяки відображенню у кожній темі лекційного та практичного заняття необхідних питань, в тому числі екологічного змісту, починаючи із висвітлення медичної біології «як науки про основи життєдіяльності людини, що вивчає закономірності спадковості, мінливості, індивідуального та еволюційного розвитку і морфологічної та соціальної адаптації людини до умов навколишнього середовища у зв'язку з її біосоціальною сутністю» [9]. Також студентів ознайомлюють із основними закономірностями розвитку відносин між суспільством і природою в екологічному аспекті, даються уявлення про структуру біосфери, біологічний кругообіг речовин, також характеризуються принципи функціонування й розвитку екосистем, основні екологічні закони взаємодії живих організмів між собою та з середовищем існування, приділяється увага класифікації та особливостям дії в біосфері антропогенних факторів, проблемі охорони природного середовища.

Будучи студентами, майбутні лікарі можуть розкрити і застосувати свої знання, беручи активну участь у конференціях екологічної спрямованості, біологічних гуртках, а підсумком такої роботи є оволодіння студентами цілісною системою знань і ефективними прийомами екологічної освіти через свій предмет. Тому модернізація системи вищої медичної освіти в Україні можна схарактеризувати як тандем традицій вітчизняної вищої школи і нових ідей, пов'язаних із входженням України в європейський та світовий освітній простір. Для сучасного медичного фахівця екологічні знання мають велике значення, оскільки формують розуміння у них механізмів адаптації людини до умов навколишнього природного середовища, які постійно змінюються, і дають уявлення про адаптаційні можливості людського організму. Практичне застосування широкого спектру оздоровчих заходів, які значною мірою залежать від елементів живої природи, необхідне для забезпечення ефективної лікувальної діяльності.

Література

1. Мудрик А. Социализация и смутное время / А. Мудрик. – М.: Знание, 1991. – 80 с.
2. Социальная педагогика: Курс лекций / [под ред. М.А. Галагузовой] – М.: Владос, 2000. – 416 с.;
3. Environmental education for our common future: A handbook for teacher in Europe / [Prepared by F.Benedict on behalf of the Norwegian National Commission for UNESCO in cooperation with UNESCO]. – Norwegian University Press. – 1991. – P. 98.
4. Андрущенко В. Інформаційні технології в системі інноваційної освіти / В. Андрущенко, А. Олійник. // Вища освіта України. — 2008. — № 3. — С. 5-15.
5. Коваленко О.Е. Сучасні підходи до управління якістю підготовки фахівців у вищому навчальному закладі / О.Е. Коваленко. // Теорія і практика упр. соц. системами: філос., психологія, педагогіка, соціол. — 2008. — № 2. — С. 65-71.
6. Липова Л. Профільне навчання: теорія і практика / Л. Липова, П. Замаскіна, В. Малишев. // Рідна школа. — 2008. — № 1-2. — С. 3-6.; Омельченко Г. Профорієнтація і професійний профіль / Г. Омельченко. // Дир. шк., ліцею, гімназії. — 2008. — № 3. — С. 95-97.
7. Мілерян В.С. Методичні основи підготовки і проведення навчальних занять в медичних вузах (методичний посібник): / В.С. Мілерян. – К.: Хрещатик, 2003. – 80 с.
8. Кожуховский Л. Проблемы экологического образования / Л. Кожуховский /Пер. с польск. // Современная высшая школа, №3-4. – Варшава, 1990. – С.75-90.
9. Медична біологія: Програма навчальної дисципліни для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Спеціальність: 7.110101 «Лікувальна справа», 7.110104 «Педіатрія», 7.110105 «Медико-профілактична справа» / [В.П. Пішак, Ю.І. Бажора, Л.Є. Ковальчук та ін.]; під ред. В.П. Пішак, Ю.І. Бажори. – К., 2005. – 54 с.